

Ліцензіат у сфері

паливно-енергетичного комплексу України

В. В. Піцикевич

кандидат юридичних наук, адвокат

У статті визначено коло осіб, які можуть отримати спеціальний дозвіл на право провадження ліцензованої діяльності у сфері паливно-енергетичного комплексу України. Досліджено нормативно-правову базу на предмет пошуку дефініції поняття «суб'єкт господарювання» та виявлено різномлущачення його сутності. Проведено аналіз судової практики і роз'яснень органів державної влади з метою з'ясування їх позиції щодо переліку осіб, які є суб'єктами господарювання.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, ліцензіат, ліцензія, ліцензована діяльність, паливно-енергетичний комплекс України.

Відповідно до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» (далі – Закон) набути статус ліцензіата має змогу лише суб'єкт господарювання. Разом з тим чітко встановити коло осіб, які є суб'єктами господарювання і відповідно можуть отримати ліцензію, не видається можливим. Причина полягає в тому, що у декількох нормативно-правових актах термінологічне визначення «суб'єкт господарювання» має різний зміст, а відтак включає різний перелік осіб, які відносяться

до суб'єктів господарювання. Така ситуація негативно впливає на правову систему України та зумовлює виникнення помилок у процесі застосування норм права.

Враховуючи це, розкриття змісту поняття «суб'єкт господарювання» та розроблення його уніфікованої дефініції сприятиме покращенню рівня правового забезпечення, зокрема адміністративно-правового забезпечення ліцензованої діяльності у сфері паливно-енергетичного комплексу України.

Дослідженням ліцензування, а разом з ним питання щодо ліцензіатів займались

В. Авер'янов, А. Багандов, Д. Бахрах, С. Вітвіцький, П. Пальчук, І. Пастух, Б. Росинський, Н. Саніахметова, Ю. Старілов, А. Шестак, А. Шпомер та ін. Втім, окремого вивчення питання щодо ліцензіатів у сфері паливно-енергетичного комплексу України через з'ясування сутності поняття «суб'єкт господарювання» не було.

Метою цієї статті є встановлення кола осіб, які можуть набути статус ліцензіата у сфері паливно-енергетичного комплексу України. Для цього необхідно з'ясувати сутність поняття «суб'єкт господарювання».

Ліцензовану діяльність у сфері паливно-енергетичного комплексу України мають право провадити ліцензіати у сфері паливно-енергетичного комплексу України. Згідно зі ст. 1 Закону ліцензіат – суб'єкт господарювання, який одержав ліцензію на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню [1]. Відповідно до змісту цієї норми право на провадження ліцензованої діяльності може набути винятково суб'єкт господарювання. У зв'язку з цим зупинимось на розкритті змісту поняття «суб'єкт господарювання».

У. Ковалишин сформулював таке визначення суб'єкта господарювання з урахуванням розподілу господарської діяльності на комерційну і некомерційну: «суб'єктами господарювання є власники майна і наділені майном учасники економічних відносин різних форм власності та організаційно-правових форм, які здійснюють господарську діяльність і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна з метою отримання вигоди або проведення суспільно корисної діяльності» [2].

К. Чаплигін дотримується думки, що поняття суб'єкта господарювання обґрунтоване теорією господарювання, яка виходить з того, що суб'єктами господарювання є організації, які на основі відокремленого майна в межах своєї господарської компетенції безпосередньо здійснюють

господарську діяльність і використовують її результати або управлінську діяльність в економіці [2].

Суб'єкт господарювання – зареєстрована в установленому законодавством порядку юридична особа незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, яка провадить господарську діяльність, крім органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також фізична особа – підприємець [3].

Суб'єкт господарювання – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, що здійснює діяльність з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншу господарську діяльність, у тому числі яка здійснює контроль над іншою юридичною чи фізичною особою; група суб'єктів господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими. Суб'єктами господарювання визнаються також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю в частині їх діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності [4].

Визначення суб'єкта господарювання наведено також у ст. 1 Закону, відповідно до якої суб'єкт господарювання – зареєстрована в установленому законодавством порядку юридична особа незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, яка провадить господарську діяльність, крім органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також фізична особа – підприємець, а також інвестор, зокрема іноземний, що є стороною угоди про розподіл продукції відповідно до Закону України «Про угоди про розподіл продукції», його підрядник, субпідрядник, постачальник та інший контрагент, що виконує роботи, передбачені угодою про розподіл продукції, на основі договорів з інвестором [1].

Для з'ясування поняття «інвестор» звернімося до ст. 1 Закону України «Про угоди про розподіл продукції», відповідно до неї інвестор (інвестори) – громадянин України, іноземець, особа без громадянства, юридична особа України або іншої держави, об'єднання юридичних осіб, створене в Україні чи за її межами, особи, які діють окремо чи спільно, що має (мають) відповідні фінансово-економічні та технічні можливості або відповідну кваліфікацію для користування надрами та визначений переможцем (переможцями) конкурсу; особа, визначена абзацом п'ятнадцятим частини першої ст. 7 цього Закону, у разі укладення угоди за участю такої особи; особа, яка набула прав та обов'язків, визначених угодою про розподіл продукції, в результаті передачі прав та обов'язків відповідно до ст. 26 цього Закону.

В абзаці 15 частини 1 ст. 7 цього Закону вказано про господарське товариство, 100 відсотків статутного капіталу якого належать державі, або господарське товариство, створене за його участі, із зазначенням частки участі такого товариства в угоді про розподіл продукції.

Відповідно до статті 26 цього Закону особою, яка може набути прав та обов'язків, визначених угодою про розподіл продукції, в результаті передачі прав та обов'язків, є будь-яка юридична або фізична особа лише за згодою держави та за умови, що така особа має достатньо фінансових і технічних ресурсів, а також досвід організації діяльності, необхідних для виконання робіт, передбачених угодою [5].

Відтак, якщо структурувати інвестора за видами, то відповідно до ст. 1 цього Закону ними можуть бути: громадянин України, іноземець, особа без громадянства, юридична особа України або іншої держави, об'єднання юридичних осіб, створене в Україні чи за її межами, особи, які діють окремо чи спільно, господарське товариство, 100 відсотків статутного капіталу

якого належать державі, або господарське товариство, створене за його участі. Отже, згідно зі статтею 1 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» законодавець під суб'єктом господарювання розуміє: а) юридичну особу (крім органів державної влади та органів місцевого самоврядування); б) фізичну особу – підприємця; в) громадянина України; г) іноземця; г) особу без громадянства тощо.

Водночас стаття 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» до суб'єктів господарювання відносить: а) юридичну особу; б) фізичну особу; в) органи державної влади; г) органи місцевого самоврядування тощо.

Таке розуміння суб'єкта господарювання не виправдано збільшує його зміст, породжує неузгодженості з іншими нормативно-правовими актами та призводить до виникнення неоднозначної правозастосовної практики. Річ у тім, що Господарський кодекс України (далі – ГК України) – спеціальний закон, який встановлює основи господарської діяльності та відповідно до якого до суб'єктів господарювання належать: а) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; б) фізичні особи – підприємці: громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці. Згідно з ч. 1 ст. 8 ГК України держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання [6].

Таким чином, відповідно до ГК України суб'єктами господарювання є фізичні особи – підприємці та юридичні особи, за винятком держави, органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Таке

структурування суб'єктів господарювання, яке впливає також із листа Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 26.01.2010 р. № 704 [7] і Ухвали Вищого адміністративного суду України від 27.03.2014 р. у справі № К/800/21972/13 [8], є універсальним та повинно бути загальним в межах території України.

Відтак, фізичні особи, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання. Зважаючи на це, погоджуємось із думкою Д. Шкіптана, щодане в Законі України «Про захист економічної конкуренції» визначення суб'єкта господарювання не зовсім коректне з урахуванням позиції, висловленої законодавцем в ч. 1 ст. 8 ГК України, де прямо визначено, що держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання [2].

Підтвердження правильності думки про те, що фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства) не є суб'єктом господарювання, міститься у постанові Верховного Суду України від 18.12.2012 р. у справі № 3-66гс12.

Предметом спору в цій справі є законність укладення договору найму (оренди) транспортних засобів між фізичними особами – підприємцями лише в письмовій формі без нотаріального посвідчення. Верховний Суд України в ухваленій ним постанові, посилаючись на те, що суб'єктами господарювання є громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці (ч. 2 ст. 55 ГК України), зазначив: а) даний договір оренди транспортних засобів укладено між суб'єктами господарювання, а саме фізичними особами – підприємцями, а тому положення ч. 2 ст. 799 ЦК України, відповідно до якої договір найму транспортного засобу за участю фізичної особи підлягає нотаріальному посвідченню, не можуть бути

застосовані до даних спірних правовідносин; б) даний договір оренди транспортних засобів є правомочним і не потребує додаткового нотаріального посвідчення, оскільки дані суб'єкти здійснюють свою діяльність з метою одержання прибутку та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [9].

Звідси впливає, що не можна фізичну особу – підприємця прирівняти до фізичної особи, це два різні суб'єкта права, а тому відповідно фізична особа є суб'єктом господарювання. Більше того, аналогічний висновок слідує із Роз'яснення Державної реєстраційної служби України щодо діяльності іноземців та осіб без громадянства від 15.01.2013 р., де зазначено, що згідно із ч. 2 ст. 55 ГК України суб'єктами господарювання є, зокрема, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють підприємницьку діяльність та зареєстровані в установленому порядку. Порядок присвоєння ідентифікаційних номерів фізичним особам, в т. ч. іноземцям та особам без громадянства, врегульовано Законом України «Про Державний реєстр фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів». Державна реєстрація фізичної особи, яка має намір стати підприємцем та має реєстраційний номер облікової картки платника податків, здійснюється за місцем проживання, в порядку, встановленому ст. 42 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [10].

З огляду на це, Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» не виправдано розширив склад суб'єктів господарювання, увівши до нього громадянина України, іноземця, особу без громадянства, що є стороною угоди про розподіл продукції відповідно до Закону України «Про угоди про розподіл продукції» тощо. Також не виправдано розширив склад суб'єктів господарювання, увівши до нього фізичну особу, і Закон України «Про захист економічної конкуренції».

На перший погляд, включення фізичної особи: громадянина України, іноземця, особи без громадянства, що є стороною угоди про розподіл продукції відповідно до Закону України «Про угоди про розподіл продукції», до суб'єктів господарювання дає змогу їм отримати ліцензію та набути статусу ліцензіата у сфері паливно-енергетичного комплексу України. Однак це не так, оскільки заяву громадянина України або іноземця, або особи без громадянства орган ліцензування відповідно до ст. 10 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» зобов'язаний буде залишити без розгляду, оскільки в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців немає відомостей про них.

Усунути причину, що стане підставою для ухвалення рішення про залишення заяви про видачу ліцензії без розгляду, ні громадянин України, ні іноземець, ні особа без громадянства не зможуть, оскільки Єдиний державний реєстр юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців містить відомості винятково про юридичних осіб і фізичних

осіб – підприємців. Такий висновок випливає зі ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», згідно з яким Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців – це автоматизована система збирання, накопичення, захисту, обліку та надання інформації про юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців [11].

Отже, отримати ліцензію та набути статус ліцензіата в т. ч. у сфері паливно-енергетичного комплексу України зможе лише юридична особа або фізична особа – підприємець. А це зумовлює необхідність вдосконалення дефініції «суб'єкт господарювання», яка міститься у Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», вказавши, що суб'єкт господарювання – зареєстрована у встановленому законодавством порядку фізична особа – підприємець або юридична особа, за винятком держави, органів державної влади та органів місцевого самоврядування. В аналогічній редакції визначення суб'єкта господарювання пропонуємо викласти у ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

Список використаної літератури

1. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 1 червня 2000 р. № 1775-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.
2. Шкіптан Д. В. Особливості правового визначення поняття суб'єкта господарювання / Д. В. Шкіптан // Стратегія і тактика правових реформ: виклики сучасності : мат. міжн. юрид. науково-практ. інтернет-конференції (5 березня 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=479%3A050313-06&catid=63%3A4-0313&Itemid=78&lang=ru
3. Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин (згідно з переліком, який визначається Кабінетом Міністрів України) : наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 21 жовтня 2013р. № 431 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 85. – Ст. 3172.
4. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 7. – Ст. 260.
5. Про угоди про розподіл продукції : Закон України від 14 вересня 1999 р. № 1039-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 44. – Ст. 391.
6. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.

7. Щодо підприємницької діяльності : Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 26 січня 2010 р. № 704 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ЛІГА:ЗАКОН ПРЕМІУМ 9.2.1
8. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 27 березня 2014 р. у справі № К/800/21972/13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ЛІГА:ЗАКОН ПРЕМІУМ 9.2.1
9. Постанова Верховного Суду України від 18 грудня 2012 р. у справі № 3-66гс12 // Юридична практика. – 2013. – № 3.
10. Щодо актуальних питань, пов'язаних із державною реєстрацією юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : Роз'яснення Державної реєстраційної служби України від 15 січня 2013 р. // Юридичний вісник України. – 2013. – № 38.
11. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 25. – Ст. 1172.

Стаття надійшла до редакції: 10.02.2015.

Licensee in the Field of Fuel and Energy Complex in Ukraine

V. V. Pitsykevych

The article determines the scope of persons, which may obtain special permits for the right to carry out licensed activities in the field of fuel and energy complex in Ukraine. The normative and legal acts were researched with a view to find a definition of the term «subject of entrepreneurial activities» and differences in the interpretation of its essence were revealed. The analysis of court practice and clarifications of the state authorities was made with the purpose to determine their position as it relates to the list of persons being subjects of entrepreneurial activities.

Keywords: *subject of entrepreneurial activities, licensee, licence, licensed activity, fuel and energy complex in Ukraine.*

Received: 10.02.2015.

Лицензиат в сфере топливно-энергетического комплекса Украины

В. В. Пицикевич

В статье определен круг лиц, которые могут получить специальное разрешение на право осуществления лицензированной деятельности в сфере топливно-энергетического комплекса Украины. Исследовано нормативно-правовую базу на предмет поиска дефиниции понятия «субъект хозяйствования» и выявлены различные толкования его сущности. Проведен анализ судебной практики и разъяснений органов государственной власти с целью выяснения их позиции относительно перечня лиц, которые являются субъектами хозяйствования.

Ключевые слова: *субъект хозяйствования, лицензиат, лицензия, лицензируемая деятельность, топливно-энергетический комплекс Украины.*

Получено: 10.02.2015.